

UN FRANCEZ CU SUFLET DE OLTEAN: CHARLES LAUGIER. ÎNSEMNĂRI DESPRE ACTIVITATEA MEDICALĂ, CULTURALĂ ȘI PUBLICISTICĂ

NARCISA MARIA MITU*, LOREDANA-MARIA ILIN-GROZOIU**

Abstract: The mission which we undertook on the occasion of celebrating a century since the publication of the first issue of the *Arhivele Olteniei* magazine, is to bring to the audience's attention the actions, of a great lover of Craiova culture from the beginning of the 20th century. In this article we will praise the personality and activity of Dr. Charles Hyppolite Laugier, the founder of *Arhivele Olteniei*, who showed tenacity and spirit of organization and enthusiasm in his approach to the medical, cultural and scientific field of Oltenia.

Key words: Dr. Charles Hyppolite Laugier, *Arhivele Olteniei* magazine, the beginning of the 20th century, *Friends of Science* Society, Oltenia.

Misiunea, pe care ne-am asumat-o cu ocazia celebrării unui secol de la apariția primului număr al Revistei „Arhivele Olteniei”, este aceea de a evidenția calitățile și trăsăturile (capacitatea de a sesiza oportunitățile, disponibilitatea de a munci, spiritul inovator, perseverența și responsabilitatea) unui mare iubitor de cultură al Craiovei din perioada de început a sec. XX și cea interbelică, dar și aceea de a readuce la cunoștința cititorului opera și faptele acestuia. În acest articol vom elogia personalitatea și activitatea doctorului Charles Hyppolite Laugier, fondatorul publicației *Arhivele Olteniei*, care a dat dovadă de tenacitate și un spirit de organizare și entuziasm deosebit în demersul său pe tărâmul medical și cultural din Oltenia.

Francez de origine, dr. Charles Laugier s-a născut la 21 iunie 1875, în localitatea Cernele din jud. Dolj, în familia inginerului constructor Victor și Blanche Laugier. A fost cel mai mare dintre cei patru copii ai familiei: Jules, Henry (general, fost comandant al Liceului Militar din Craiova) și Berthe¹. A fost

* Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: narcisa_mitu@yahoo.com.

** Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: lorelayy2007@yahoo.com.

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale, Dolj, fond Studii, articole, monografii, dosar nr. 84, f. 44 (în continuare se va cita: S.J.A.N., Dolj).

căsătorit cu Gabrielle și a avut patru fiice: Jeanne, Gabrielle, Blanche și Caterina². Studiile preuniversitare le-a făcut la Liceul Carol I din Craiova (absolvit în 1892), iar pe cele universitare la București, la Facultatea de Medicină, obținând, în 1898, diploma de doctor în medicină, cu teza *Rezultatele obținute în buza de iepure simplă congenitală*, la Spitalul de copii din București.

S-a bucurat de o ascensiune profesională rapidă și încununată de numeroase succese. În primii ani a lucrat ca medic extern la Spitalul de copii din București și ca intern la Spitalul Mărcuța³. În perioada 1900–1903 a lucrat ca medic de plasă în județele Romanați și Dolj; medic primar al jud. Gorj (1903–1908); medic primar al jud. Dolj (1908–1918), inspector general sanitar al Olteniei (1 ian. 1919–1 ian. 1923) și director al regiunii I sanitare (1 ian. 1923–15 aug. 1930)⁴.

Despre dr. Laugier se spunea că natura fusese destul de darnică cu domnia sa. „Om din plin... umplea sala cu persoana lui, ți-era drag să-l privești, să-l ascuți și-l admirai fără rezerve”. „Cap sintetic, înzestrat în același timp cu inteligență și stăruință”⁵.

De asemenea, trăsăturile afective, intelectuale și voliționale au fost admirabil surprinse și evocate de către prietenii, colaboratorii și admiratorii săi, cu ocazia înmormântării acestuia. „Ca suflet, eșea din comun; avea în conducerea săcietății tactul oamenilor aleși, care știu întotdeauna să uite de persoana lor, punând în interesele superioare ale instituțiilor ce conduc și ale societății ce te urmează de aproape și te judecă după faptele tale. Doctorul Laugier nu se ridică pe sine – era prea sus de altmitrelea – ci ridică pe alții prin sine. Căci numai cei mari și puternici, pot purta pe umerii lor, pe cei mici și fără putere. În toate ocaziile, la d-rul Laugier, aflai sfatul sincer și cuvântul împăciuitoar”⁶. „Ca intelectual” se spunea „că adunase în capul lui comorile științei moderne. Nu era problemă la ordinea zilei să nu o cunoască în amănunt, din ori și ce domeniu ar fi fost luată această problemă și oricât de grea, sau de confuză – chiar și pentru specialiști – ar fi fost concluziile sale, doctorul Laugier o sintetiza dintr-o singură privire și-i dedia soluția cea mai de pe urmă”⁷.

Atras întotdeauna de medicina socială, de domeniul igienei, la scurt timp după terminarea facultății și-a început activitatea de medic igienist – o specializare rară în perioada respectivă dar pe care o considera esențială, ea fiind asociată cu sănătatea și siguranța, două coordonate primordiale ale vieții. În această calitate, se angajează, practic, în lupta de organizare a sănătății publice pe noi baze: recrutează agenți sanitari pentru posturile de la sate, îi specializează și le stabilește atribuțiile.

² *Ibidem*, f. 52.

³ M. Cănciulescu, *Doctorul Charles Laugier, folclorist și educator sanitar* în „Chipuri și momente din istoria educației sanitare” extras, București, Editura Sanitară, 1964, p. 223; S.J.A.N. Dolj, Fond Studii, articole, monografii, dosar nr. 84, f. 32.

⁴ M. Cănciulescu, *art. cit. în loc. cit.*, p. 223.

⁵ „Arhivele Olteniei”, an IX, nr. 51–52/1930, p. 446.

⁶ S.J.A.N. Dolj, fond Studii, articole, monografii, dosar nr. 84, f. 55.

⁷ *Ibidem*.

Așadar, bun cunoscător al realității de la sate, doctorul Laugier a urmărit și a avut o contribuție deosebită în îmbunătățirea vieții oamenilor din mediul rural. Scopul său a fost atingerea unui nivel înalt al sănătății acestora, „înălțarea neamului de jos în sus”, motiv pentru care a dus o luptă aproape disperată „să scape pe țaranul nostru de gheara boalelor și să aprindă lumina în mintea lui”⁸. În îndeplinirea acestui deziderat, a avut de trecut o serie de obstacole: ignoranța populației, condițiile precare în care aceasta trăia, lipsa unui sprijin material din partea autorităților, un corp medical neorganizat dar și o penurie a cadrelor medicale în mediul rural. Acest ultim aspect l-a determinat, practic, să acorde o importanță deosebită introducerii permanenței cadrelor sanitare medii în mediul rural. A dus o luptă crâncenă împotriva epidemiilor și a maladiilor sociale (dalac, holeră, sifilis, tifos exantematic, paludism, pelagră), organizând echipe de propagandă contra bolilor sociale, prin prezentarea de filme și conferințe „care să educe masele”⁹. Relevantă este, în acest sens, afirmația unuia dintre colaboratorii săi, prof. C.Gh. Brădețeanu, potrivit căreia, cele aproape 40 de biblioteci populare, atenee populare și filiale ale Societății „Prietenii Științei” au avut o contribuție importantă la îmbunătățirea situației locuitorilor satelor, fiind socotite „candelabre aprinse, spre a-i lumina cărările minții săteanului nostru”¹⁰.

Pentru Craiova, a propus realizarea unui sistem de canalizare a orașului, dărâmarea clădirilor vechi și insalubre și înlocuirea acestora cu locuințe confortabile, pavarea străzilor, construirea de cartiere noi pe locurile virane existente în oraș.

Pornind de la ideea că un popor nu poate fi cunoscut fără manifestările sale pe care le exprimă prin limbă, port, locuință, unelte, ocupații, obiceiuri, folclor, a elaborat lucrarea *Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei*¹¹, o carte de pionierat pentru medicina românească. Este cunoscut faptul că medicina poporului este una dintre direcțiile extrem de bogate ale etnografiei. Așadar, Laugier este unul dintre cei mai mari culegători de folclor din Oltenia, manifestând un interes deosebit pentru studiul culturii tradiționale și a mijloacelor prin care funcționează: forme, imagini, sensuri, structuri rituale prezente în sistemul activ al culturii orale a poporului nostru. Alături de contribuțiile proprii aduse la cercetarea folclorului din spațiul oltenesc, s-a dovedit și un bun îndrumător al tinerilor cercetători folcloriști în privința elaborării unor studii valoroase, deseori ideile și observațiile sale devenind preocupări statornice ale colaboratorilor săi. A contribuit la sprijinirea popularizării și publicării materialelor folclorice, la promovarea folclorului din Oltenia prin coloanele revistei „Arhivele Olteniei” dar și ale altor periodice de prestigiu.

O cunoaștere a preocupărilor pentru medicina populară din Oltenia ne este favorizată de articolul *Terapeutică empirică la noi și aiurea*, apărut în 1922, în

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*. În 1911 combate cu succes epidemia de holeră de la Sadova, inamic cu care se va confrunta și în calitate sa ca medic militar în campania din Bulgaria, din 1913.

¹⁰ *Ibidem*, f. 59.

¹¹ Charles Laugier, *Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei*, Craiova, 1925.

primul număr al revistei *Arhivele Olteniei*: „Nu trebuie dar să ne grăbim a svârli disprețul nostru tratamentelor empirice poprane; nu trebuie să le condamnăm în bloc cu prea multă ușurință și fără a le cerceta. (...). De altfel toate tratamentele vechi sunt produsul unor îndelungate experimentări; și dacă multe din ele, din diferite împrejurări, au dispărut din tratatele medicale, ele s-au conservat încă în tradiția poporului. E drept că unele sunt atât de modificate, de amplificate, de înzorzonate cu practici suprapuse, murdare sau prostești, încât cu greu mai poți distinge punctul de plecare-medicamentul inițial. Trebuie însă ca în cercetarea lor să știm a face partea superstițiilor și practicilor năroade, isvorâte din imaginațiunea bolnavă a vreunei vrăjitoare și să putem desprinde din complexul de practici elementul care vindecă. În toate țările din omenire există o terapeutică poporană empirică, și cercetarea ei e foarte prețioasă. Rezultatele, la care am ajuns studiind pe cea obijnuită în Oltenia, sunt surprinzătoare”¹².

Activitatea lui Charles H. Laugier, de culegere și publicare a datelor despre obiceiurile și tradițiile populare românești, s-a desfășurat în perioada primelor manifestări în domeniul etnografic, atunci când s-a stabilit metodologia care să permită cunoașterea și consemnarea fenomenului folcloric. În acest sens, folcloristul Ovid Densușianu atrăgea atenția asupra faptului că materialul folcloric trebuie cules cu exactitate științifică deoarece acesta „este izvorul cel mai prețios de informațiune ce s-a dat vreodată: vom găsi acolo icoana sufletească adevărată a fiecărui popor, după localități și timpuri și vom putea păși mai siguri în studiile de literatură, de psihologie ori sociologie. Culegerile acestea vor fi adevărate arhive vii în care și istoricii să găsească mai mult decât în atâtea documente seci, fără suflet, care nu le îngăduie azi să pătrundă mai adânc în sufletul mulțimilor”¹³. Dacă, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, folclorul semnifica „știința populară”, potrivit observațiilor lui Ovid Densușianu orizontul cercetărilor era deschis către folclorul acelor vremuri, deoarece cercetătorul trebuia să aibă în vedere trecutul, dar mai cu seamă ceea ce trăiește omul zilnic, deoarece folclorul contemporan arată „cum se răsfrâng în sufletul poporului de jos diferitele manifestațiuni ale vieții, cum simte și gândește el fie sub influența ideilor, credințelor și superstițiilor moștenite din trecut, fie sub aceea a impresiilor pe care le deșteaptă împrejurările de fiecare zi”¹⁴.

Aceste observații referitoare la perspectiva abordării și înțelegerii culturii orale tradiționale românești sunt actuale și în epoca postindustrială a zilelor noastre când este necesar să reformulăm valorile culturii profunde, imateriale, să le protejăm, să le conservăm, dar mai ales să le facem cunoscute, într-un sistem modern și deschis¹⁵.

¹² Idem, *Terapeutică empirică la noi și aiurea* în „Arhivele Olteniei”, anul I, nr. 1, Craiova, 1922, p. 26.

¹³ Mihai Pop, *Problemele și perspectivele folcloristicii noastre*, în „R.E.F. ”, anul I, nr. 1–2, 1956, p. 10.

¹⁴ *Ibidem*, p. 9.

¹⁵ Sabina Ispas, *Cultură orală și informație transculturală*, București, Editura Academiei Române, 2003, p. 79.

Medicul francez Charles Laugier, dar și alți doctori ai timpului, în scrierile lor medicale, au descris și aprobat obiceiurile și practicile din medicina populară românească. La sfârșitul secolului al XIX-lea, în cultura românească, au apărut numeroase lucrări de popularizare a științei medicale. Deși, cercetările de cele mai multe ori, erau atribuite medicilor, materialele publicate nu aveau un caracter științifico-medical, ci unul etnografic. Majoritatea autorilor erau de părere că practicile medicale etnoiatrice sunt nefolositoare, chiar primejdioase. În aceste cărți medicale, rețetele prescrise de medici sunt, de cele mai multe ori, leacuri din medicina populară, iar descrierea simptomatologiei era făcută cu termeni populari, ceea ce demonstrează influența pe care o avea etnoiatria asupra medicinei culte. În plus, prin utilizarea termenilor medicali populari, aceste lucrări de medicină erau accesibile unui număr cât mai mare de cititori interesați de medicina din perioada respectivă.

În lucrarea *Sănătatea în Dolj. Monografie sanitară*¹⁶, apărută în anul 1910 și realizată pe baza cercetărilor de etnografie, regăsim informații valoroase despre repertoriul deosebit de bogat de obiceiuri, rituri și ceremonialuri practicate, deseori, și astăzi. Este vorba despre obiceiurile calendaristice, care vizează sărbătorile din cursul anului și obiceiuri din ciclul familial, legate de principalele evenimente din viața omului. Obiceiurile, mijloace de afirmare a gândirii de tip simbolic, nu privesc viața fiecărui individ ca singularitate, ci ele se referă la participarea comunității la toate momentele importante din viața lui.

Informațiile rezultate în urma cercetărilor de teren sunt inedite și au fost structurate destul de reușit în conținutul acestui dicționar explicativ medical-empiric astfel încât au contribuit la soluționarea unui spectru de probleme importante. Lucrarea este remarcabilă prin abordarea problematicii medicinei populare în tradiția locuitorilor din județul Dolj, incluzând lecuiorul tradițional și variatele sale practici, bolile cunoscute și procedeele empirice de tratare a lor. Charles Laugier a acordat o importanță deosebită formelor culturale bazate pe magie care reprezintă un domeniu important al medicinei populare. Descântecul este un ritual magic executat de către performer în scopul ameliorării suferințelor sau a vindecării unor boli și presupune formule orale alcătuite dintr-un anumit număr de versuri, gesturi, mimică și, nu în ultimul rând, recuzită. Repertoriile de descântece publicate, a căror valoare terapeutică reală o acceptă, demonstrează în localitățile cercetate o tradiție bogată a speciei.

În cea de-a doua parte a lucrării, Charles Laugier, ne prezintă monografic, în ordine alfabetică, comunele din județul Dolj, din anul 1910.

Date valoroase pentru cunoașterea etnoiatriei întâlnim și în lucrarea *Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei*, apărută în anul 1925. Charles Laugier a îmbinat cercetarea medico-sanitară cu elemente de medicină empirică și magică. Autorul a pus în valoare metodele oferite de medicina populară pentru lecuirea oamenilor și menținerea sănătății lor: terapeutică corpologică, tratamentul prin opoterapie și descântecele. De asemenea, avea în vedere bioenergia, sugestia, autosugestia. Registrul de termeni științifici ai bolilor și denumirea lor populară,

¹⁶ Charles Laugier, *Sănătatea în Dolj. Monografie sanitară*, Craiova, 1910.

prezentat în ordine alfabetică, este o contribuție la identificarea terminologiei medicale din aceasta regiune a țării.

Pentru lucrarea *Contribuțiuni la etnografia medicală din Oltenia* a fost premiat în 1927 de către Academia Română cu premiul *Botez*, premiu pe care nu l-a încasat, dorind să rămână la Academie și să sporească fondul pentru premiul din anul următor.

Alături de cele expuse mai sus, pe parcursul scurtei sale cariere medicale, de numai trei decenii, doctorul Charles Laugier s-a implicat și a contribuit, pe lângă oferirea actului medical bolnavilor și la înființarea de dispensare în localitățile în care acestea lipseau, construirea unor spitale noi, precum cel din Strehaia, extinderea, modernizarea și dotarea cu aparatură și inventarul necesar al altor spitale. Amintim, în acest sens, modernizarea Spitalului de contagioși din Craiova și reorganizarea „în acord cu cerințele și posibilitățile timpului” a Spitalului Filantropia, din același oraș, cu următoarele secții: interne, chirurgie, obstetrică-ginecologie, pediatrie, radiologie și dermatologie¹⁷. Totodată, înființează o Școală de Agenți Sanitari (1 oct. 1908) pentru care întocmește un regulament de funcționare și o programă analitică. În același timp, publică și cartea *Călăuza sanitarului*, în două volume.

Nu putem încheia expunerea noastră despre activitatea medicală a protagonistului nostru fără a aminti participarea sa, ca medic militar, la campania din Bulgaria, în timpul celui de-al doilea război balcanic (30 iunie – 31 iulie 1913), unde a avut de înfruntat un inamic deosebit de periculos, holera, maladie care a afectat foarte grav armata română¹⁸. În aceeași calitate, acționează și în timpul Primului Război Mondial, la luptele din Ardeal, la evacuarea răniților de pe front. În perioada retragerii în Moldova, în 1917, îl găsim implicat în organizarea spitalului de exantematici de la Socola¹⁹.

În efortul nostru de a readuce în memoria contemporanilor figura ilustrului erudit doctor Laugier, ne-am propus să oferim cititorului avizat, dar și celui mai puțin familiarizat cu imaginea și activitatea științifică a medicului, contribuția sa la dezvoltarea cultural-științifică a Craiovei, în perioada începutului de secol XX. Din documentele vremii, precum și din informațiile oferite de către cei care s-au aplecat asupra studiului personalității și a faptelor acestuia, precum doctorii Alexandru Olaru și Mihail Cănciulescu, profesorul C.D. Fortunescu, scriitorul Nicolae Popescu, Adrian Michiduță, reiese faptul că acesta a fost înzestrat cu „vocația ctitoriei”. Așadar, rolul pe care l-a jucat în dezvoltarea culturală a Craiovei este de prim ordin, acesta numărându-se printre fondatorii mai multor societăți medicale, culturale și economice precum: „Cercul Medico-Farmaceutic” (1902), „Prietenii Științei” (1915), „Universitatea Liberă” (înființată în 1922), Societatea cooperativă

¹⁷ Adrian Michiduță, *Charles Laugier medic și etnograf*, Craiova, Editura Aius, 2013, p. 15.

¹⁸ Monitorul Oficial al României, nr. 33/15 (28) mai 1913, p. 1432. La 1 februarie 1900 a fost numit medic – căpitan, iar la 10 mai 1913 a fost înaintat la gradul de medic maior în rezervă. (în continuare se va cita: M.O.)

¹⁹ S.J.A.N. Dolj, Fond Studii, articole, monografii, dosar nr. 84, f. 35.

de credit și economie, precum și de întreprinderi comerciale, cooperative cu caracter sanitar „Sănătatea Doljului” (1915), constituirea Băncii „Creditul Agricol și Comercial” S.A. (1923) și a Băncii „Creditul craiovean”(1926).

Cercul Medico-Farmaceutic a fost înființat în Bănie, în anul 1902, la inițiativa doctorilor Laugier și Dumitru Vernescu, printre membrii fondatori numărându-se și medicii G. Mileticiu și I. Augustin. Aceasta era o societate locală cu activitate științifică, la care au contribuit medici și farmaciști din întreaga Oltenie, observațiile și dezbaterile fiind publicate „in extenso” sau sub formă de rezumat în revista „Spitalul”, iar, ulterior, în Buletinul cercului, ceea ce a creat premisele apariției revistei „Mișcarea medicală”²⁰. Cu o scurtă întrerupere în timpul Primului Război Mondial, Cercul și-a desfășurat activitatea până în anul 1948, fiind una dintre cele mai active societăți.

Nucleul inițiatorilor **Societății „Prietenii Științei” – filiala Craiova** a fost reprezentat de: Charles Laugier, G. Țițeica, C.D. Fortunescu și V. Anestin²¹. Scopul societății era acela de a uni „toate persoanele care doresc răspândirea cunoștințelor teoretice și practice ale tuturor științelor”²². Potrivit statutului societății, „orice persoană doritoare de cultură” putea deveni membru al societății.

Momentul înființării filialei din Craiova este descris ca unul de „sărbătoare pentru craioveni”, ocazie cu care au audiat „cuvintele președintelui activ, dl. Prof. Gheorghe Țițeica, ale ilustrațiilor săi colaboratori, reputatul V. Anestin, dr. Stănculescu, I. Jianu ș.a., cuvinte de îndemn la muncă și de profeție pentru reușită”²³. La 29 ianuarie 1915, în cancelaria Liceului „Carol I” s-au întrunit principalele personalități culturale ale urbei pentru a alege comitetul filialei Craiova al Societății „Prietenii Științei”. Charles Laugier a fost ales președinte activ, funcție pe care o va deține până la finalul vieții (1 februarie 1915–15 august 1930). Activitatea Societății „Prietenii Științei” Craiova s-a desfășurat pe o perioadă de trei decenii, cu o întrerupere în perioada Primului Război Mondial (1916–ianuarie 1919). Au fost abordate teme medicale și subiecte din toate domeniile: istorie, economie, literatură, sociologie etc. La tribuna Societății s-au perindat, de-a lungul timpului, mari oameni de știință: istorici, economiști, literați, sociologi, oameni de stat etc. Pentru exemplificare, vom menționa doar câteva dintre aceste mari personalități reprezentative ale științei și culturii românești: Nicolae Iorga, C.D. Fortunescu, Ștefan Ciuceanu, C.M. Ciocazan, G.I. Bușilă etc. Despre Nicolae Iorga putem afirma că era un mare prieten al erudiților Craiovei și era tratat pe măsură de intelectualitatea și administrația orașului.

Obiectivele Societății, în domeniul medical, sunt sintetizate astfel de către dr. Alexandru Olaru: „1) Societatea Prietenii Științei din Craiova a desfășurat o

²⁰ Alexandru Olaru, *Privire sintetică asupra vieții și operei doctorului Charles Laugier*, în „Retrospectivele medicale. Studii, note și documente”, extras, București, Editura Medicală, 1985, p. 465.

²¹ Petre Sergescu, *Contribuții oltene la dezvoltarea științei în România în „Oltenia”*, Craiova, 1943, pp. 138–139.

²² Dem. D. Stoenescu, *Din istoricul Societății „Prietenii Științei” – Craiova* în „Arhivele Olteniei”, 1, nr. 2–3, 1922, p. 191.

²³ *Ibidem*, p. 192.

activitate culturală generală pe o perioadă de aproape trei decenii (1915–1943). Problemele de culturalizare medico-sanitare s-au aflat în centrul atenției un sfert de veac (1915–1939). Propaganda sanitară făcea parte integrantă dintr-un context cultural unitar, problemele medicale și igienice fiind probleme social-culturale, urmându-se modificarea unor mentalități retrograde, generate de ignoranță, și crearea unei concepții științifice despre lume și viață; 2) Metodologia formelor de răspândire a cunoștințelor științifice a fost variată și adecvată, ca formă de expunere și tematică, cerințelor și nivelului de cultură al auditorilor. Conferințe simple, conferințe în cadrul șezătorilor culturale; 3) Tematica dezbătută a fost variată și de interes general, de la problemele de orientare biologică la patologia predominantă a timpului: tuberculoza, boli infecțioase și parazitare, sifilisul, cancerul, patologia vârstelor, acordându-se toată atenția prevenirii îmbolnăvirilor și prezentării ultimelor cuceriri științifice din domeniile abordate; 4) În fruntea Societății «Prietenii Științei» din Craiova s-au aflat de la început medicii: inițiatori, fondatori, cadre active în primele rânduri ale acestei acțiuni întâlnindu-se figura luminoasă a doctorului Charles Laugier (1875–1930) al cărui entuziasm mobilizator și realizator a contaminat toate personalitățile proeminente ale vieții medicale oltenești, care i s-au alăturat în această nobilă acțiune de culturalizare; 5) Fiind vorba de o acțiune independentă a intelectualității craiovene, neaservită nici unui interes politicianist, a fost posibilă dezbateră în deplină libertate a marilor probleme medico-sanitare legate de cele social-economice, păstrându-se nealterată linia umanistă originară pe tot parcursul unei longevități remarcabile pentru o societate culturală cu asemenea profil²⁴.

Contribuția dr. Laugier la conferințele Societății este una consistentă. A fost cel care a ținut prima prelegere, la 8 februarie 1915, inaugurând astfel seria conferințelor organizate în cadrul Societății, tema abordată fiind *Boalele ce însoțesc armatele: ciuma*. A mai prezentat: *Degeneratul mintal* (1915); *Holera* (1916); *Originea popoarelor din Europa* (1919); *Originea vieții* (1920); *Hipnotism și ocultism, Tuberculoza, tratamente noi* (1921); *Apărarea în contra tuberculozei, O nouă teorie alimentară: vitaminele* (1922); *Viața și opera lui Pasteur* (1923); *Contribuția medicinei la etnografie* (1924 la Ateneul Român); *Igiena Craiovei* (1925); *Despre pericolul tuberculozei* (1927); *Vaccinarea antituberculoasă* (1928)²⁵.

Referindu-se la prima etapă a activității și a existenței Societății, 1915-1916, președintele Charles Laugier menționa, în anul 1924: „Preocuparea Filialei «Prietenii Științei» a fost aceea de pregătire a sufletelor pentru marea încercare ce cu toții simțeam că trebuie să vie, războiul întregirii naționale. Avem mândria și credem, că munca noastră n-a fost zadarnică. Mulți vor fi fost cei ce și-au reamintit

²⁴ Alexandru Olaru, *Răspândirea cunoștințelor medicale la Societatea „Prietenii Științei” din Craiova (1915–1939)*, în „Din tradițiile medicinei și ale educației sanitare” extras, București, Editura Medicală, 1978, p. 440; Adrian Michiduță, *op. cit.*, pp. 9–10.

²⁵ S.J.A.N. Dolj, Fond Studii, articole, monografii, dosar nr. 84, ff. 19–33.

și au folosit în timpul războiului cele auzite la conferințele noastre, și mulți sunt cei dintre noi care, conștienți de sacrificiul ce-l făceau, s-au dat istoviți pământului, neavând, pentru a trece în întunericul de veci, altă candelă, decât văpaia idealului ce necurmat purtau în inimile lor”²⁶. Cu ocazia intrării în cel de-al zecelea an de existență a Societății, a fost organizat un „Festival Beethoven”, desfășurat în incinta Teatrului Național, ocazie de care a profitat președintele Charles Laugier, pentru a sublinia calitatea acțiunilor întreprinse: „faptul că o societate culturală să poată trăi nouă ani în Craiova e îmbucurător desigur, e unic și merită să fie relevant; dar ceea ce este mai remarcabil nu e durata, cât calitatea acțiunilor inspirate de societatea noastră”²⁷. La 22 ianuarie 1919, la solicitarea președintelui Societății, a fost modificat statutul, motivându-se extinderea sferei de activitate, ținându-se cont de noile realități culturale, educative și de igienă socială.

Rolul cultural-științific definitoriu pe care l-a jucat în viața culturală națională Filiala Craiova a Societății „Prietenii Științei” este întruchipat de *Apelul* redactat de președintele Charles Laugier și publicat în 1920 prin care se solicita înființarea „Universității Libere”, motivându-se: „Nicăieri ca în Oltenia nu se găsește popor atât de apt, atât de înzestrat de la natură, pentru a-și asimila noțiunile și progresele artelor și științelor. Dacă arta și știința, dacă civilizația, deci ar pătrunde în orașele și satele noastre oltenești, olteanul, prin însușirile sale alese ar fi fără îndoială primul român din România Mare. Este doar o datorie patriotică – spunea președintele –, este o chestiune de ambiție ca noi Oltenii, și în această privință capitala, Craiova, trebuie să dea exemplu și să ia inițiativă, să ne unim, să ne încordăm puterile pentru a face din Craiova nu numai un centru de negustori și de rentieri, dar un centru industrial și cultural, un centru creator de viață, a cărui lumină să iradieze nu numai în cuprinsul banatului oltesc, dar în întreaga „România Mare”²⁸. Un mare susținător al înființării unei universități la Craiova a fost și prof. Nicolae Iorga, acesta oferindu-și sprijinul și indicând, totodată, și mijloacele necesare constituirii acesteia.

„*Universitatea Liberă*” a fost constituită la 6 aprilie 1922 și și-a început activitatea la 1 mai, în cadrul Liceului „Carol I”, sub denumirea *Universitatea Liberă „Prietenii Științei”*. Scopul său era de a „răspândi cultura generală și de specialitate printre cei dornici de instrucțiune, dar care n-au avut și n-au posibilitatea de a și-o completa la școlile oficiale. Învățământul acestei Universități va fi de preferință de ordin practic și în legătură cu problemele actuale ale vieții noastre politice, sociale și economice, completând astfel cunoștințele și însușirile potrivit realităților de azi”²⁹.

Revista „Arhivele Olteniei” a apărut în peisajul cultural românesc în anul 1922, ca publicație trimestrială, sub conducerea dr. Charles Laugier, care în articolul redacțional din cadrul primului număr menționa: „E câțva timp, ani aproape,

²⁶ Otilia Gherghel, *Societatea „Prietenii Științei” permanență culturală de prestigiu în viața Olteniei (1915–1940)*, în „Oltenia: Studii și comunicări”, volumul XI, Arheologie și Istorie, Craiova, 1999, pp. 123–124.

²⁷ *Ibidem*, p. 125.

²⁸ „Arhivele Olteniei”, anul I, nr. 2–3, Craiova, 1922, pp. 256–257.

²⁹ *Ibidem*, p. 258.

decând noi, câțiva, reuniți la Cercul Prietenilor Științei, din Craiova, ne trudim, ca pe lângă cele ce am făcut până acum pentru răspândirea științelor, să scoatem și o publicațiune periodică”³⁰. Profilul revistei a fost gândit ca fiind unul enciclopedic și el este făcut cunoscut încă din primul număr al revistei: „va nota toate mișcărilor de actualitate și mai cu seamă va cerceta și publica materialul documentar pentru trecutul Olteniei” redactorii fiind convinși de faptul că „Oltenia este leagănul tuturor mișcărilor mari ale neamului”³¹. Motivul pentru care se editează această revistă este prezentat de fondator „...ne dăm asemeni seama că în întreaga Oltenie se găsește atâta material documentar pentru trecutul nostru” iar necercetarea acestuia „ar fi fost o neiertată greșală” și că nu poate fi indiferent văzând „cu mâhnire ruinându-se, prăvălindu-se și prăfuindu-se tot ce forma caracterul sau mai bine caracteristica oltenească”³². Dr. Laugier ne informează că ideea editării unei astfel de reviste era una mai veche dar că „ezitarea...era una firească” având în vedere că nici unul dintre reprezentanții Societății „Prietenii Științei” nu avusese curajul să-și asume „inițiativa și răspunderea” unei astfel de publicații din cauza dificultăților materiale „cât și moral și intelectual” cu care se confruntau publicațiile, în general, dar mai ales cele științifice în vremea respectivă. Ion Bianu aprecia Revista „Arhivele Olteniei” ca fiind „o comoară neprețuită” pentru istoricii prezenți și viitori.

Valoarea revistei vine și de la colaborarea cu mari intelectuali români, oameni de știință și cultură, precum: N. Iorga, Ion Bianu, A. Sacerdoțeanu, N.A. Constantinescu, Ion Conea, S. Mehedinți, G. Bogdan-Duică, Iorgu Iordan, Ștefan Pașca, Tache Papahagi, Ion Mușlea, George Valsun, V. Mihăilescu, Al. Borza, Raul L. Călinescu, dr. O. Marcu dar și intelectuali precum: Ch. Laugier, C.D. Fortunescu, C.S. Nicolaescu-Plopșor, I. Dongorozzi, M.D. Ioanid, Paul Constant, Elena Farago, Șt. Ciuceanu, Nicolae al Lupului (Popescu), G. Gerota, T.G. Bulat ș.a.

În paginile revistei, Ch. Laugier a publicat o parte din articolele și notele sale, abordând diferite teme științifice și culturale³³. A condus revista în calitate de director în primul an, apoi împreună cu C.D. Fortunescu în codirectorat și, din 1926, rămâne doar cu titlul de fondator, Fortunescu fiind director până în anul încetării apariției.

Referindu-se la această revistă, doctorul Ygrec aprecia: „Opera lui admirabilă „Arhivele Olteniei” este ilustrația vie a energiei în direcția culturală ce o poate desvolta un om superior în orice mediu s-ar afla”³⁴.

³⁰ Charles Laugier, *Cuvânt înainte*, în „Arhivele Olteniei”, anul I, nr. 1, Craiova, 1922, p. 1.

³¹ *Ibidem*, p. 3; Tudor Nedelcea, *Contribuția Revistei „Arhivele Olteniei” la păstrarea și valorificarea materialului documentar*, în „Oltenia. Studii și comunicări Istorie-Etnografie”, vol. 4, Craiova, 1982, p. 137.

³² Charles Laugier, *Primul cuvânt*, în *loc. cit.*, pp. 1–2.

³³ *Idem*, *Minunea de la Olănești, văzută din Craiova* în „Arhivele Olteniei”, an. I, nr. 2–3, 1922, pp. 125–149; *Idem*, *Băile Mehadia*, în „Arhivele Olteniei”, an. I, nr. 4–5, 1922, pp. 305–320; *Idem*, *Amintiri despre N. Burlănescu-Alin*, în „Arhivele Olteniei”, anul II, nr. 6, Craiova, 1923, pp. 109–119; *Idem*, *Pelagra în Oltenia*, în „Arhivele Olteniei”, anul II, nr. 10, Craiova, 1923, pp. 429–443; *Idem*, *Igiena Craiovei: evoluția tuberculozei*, în „Arhivele Olteniei”, anul V, nr. 28, Craiova, 1926, pp. 401–411.

³⁴ S.J.A.N. Dolj, Fond Studii, articole, monografii, dosar nr. 84, f. 64.

După moartea fondatorului său, revista a rămas consecventă programului său, continuând să publice cercetări cu privire la trecutul Olteniei, cât și informații referitoare la manifestările culturale ale prezentului: „Înseamnă însă aceasta că ne vom limita numai la publicațiile referitoare exclusiv la Oltenia? – scria în Primul cuvânt Ch. Laugier. Desigur că nu; suntem o părticică dintr-un tot, o regiune dintr-o țară, și tot ce atinge țara, toate progresele științei, toate mișcările și manifestările sociale ne ating și pe noi; regionalism nu înseamnă exclusivism”³⁵.

Pentru a întregi tabloul funcțiilor deținute, vom menționa că Charles Laugier a mai fost membru al *Societății geografice române*, ales pe baza lucrării cu titlul: „Noțiuni asupra geografiei medicale a României” (Craiova, 1903, 113 p)³⁶; președinte al „Tiparului Prietenii Științei”, înființat la 2 martie 1926³⁷; membru al Consiliului de administrație și scrutar al Institutului de Arte Grafice „Samitca” S.A. Craiova (ales la 29 septembrie 1915)³⁸; membru al comitetului de redacție al Revistei Societății „Reuniunea profesorilor români” din Craiova. Organ literar și științific³⁹; președinte al Societății cooperative de credit și economie, precum și de întreprinderi comerciale, cooperative cu caracter sanitar „Sănătatea Doljului” (înființată la 15 decembrie 1915)⁴⁰; membru al Ateneului Român (1923), ocazie cu care, un an mai târziu, la 27 mai, a ținut un discurs de recepție despre „Contribuția medicinei în Etnografie”. Cu ocazia înregistrării morții medicului, se declara că „Ateneul Român a pierdut un colaborator prețios în ținuturile oltene, care avea toate însușirile și toate posibilitățile de a servi atât scopurile instituțiunii noastre cât și interesele culturii generale românești”⁴¹.

A ocupat, de asemenea, funcția de președinte al „Societății ocrotirea orfanilor de război”, regiunea III Craiova⁴². După decesul său (1930), ca un pios omagiu, Comitetul acestei Societății a decis ca Orfelinatul „Regina Maria” din Craiova să se numească pe viitor „Orfelinatul Charles Laugier”, iar în sala principală a orfelinatalui să fie amplasată o placă de marmură pe care să se graveze numele și perioada în care acesta a deținut funcția de președinte⁴³. În calitate de președinte (primul) al filialei locale a Societății pentru profilaxia tuberculozei, a ridicat Sanatoriul de la Leamna, a cerut vaccinarea noilor născuți cu vaccinul B.C.G., a transformat spitalul de la Cărbunești în spital de tuberculoși, a dispus închiderea sanatoriului de la Olănești al dr. Puțoreanu. Începând cu 19 decembrie 1930, sanatoriul de

³⁵ Ștefan Ștefănescu (coord.), *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 442.

³⁶ M.O., nr. 248/5 februarie 1905, p. 9286.

³⁷ Idem, nr. 77/2 aprilie 1926, p. 5017.

³⁸ Idem, nr. 197/1 (14) dec. 1915, p. 8254.

³⁹ *Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, tom I *Catalog alfabetic 1820–1906*. Descriere bibliografică Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu și o introducere de Ioan Bianu, București, 1913, p. 594. Revista a apărut în 1900 și era o apariție lunară.

⁴⁰ M.O., nr. 211/20 decembrie 1910 (2 ian. 1911), p. 8544.

⁴¹ *Anuarul Ateneului Român pe 1930*, București, 1931, fără pagină.

⁴² M.O., nr. 72/29 martie 1930, p. 4371.

⁴³ S.J.A.N. Dolj, Fond Studii, articole, monografii, dosar nr. 84, f. 56.

tuberculoși de la Leamna a primit numele de „Sanatoriul de tuberculoși Dr. Charles Laugier”⁴⁴. Spitalul a fost construit din temelii, în perioada 1922–1927, pe un teren pus la dispoziție de doamna Maria Pop, și avea ca scop izolarea și tratarea bolnavilor cu tuberculoză pulmonară din aceasta zonă a Olteniei.

Printre ideile laudabile pe care le-a avut trebuie să menționăm: ridicarea unor busturi în amintirea poetului Traian Demetrescu și a dr.-lui I. Augustin (în 1927 în curtea Spitalului Filantropia); construirea unui Palat Cultural în Craiova pentru care oferă în 1925 suma de 3.000 de lei⁴⁵; înființarea Sindicatului Viticol Dolj care aduna în jurul său pe mici podgoreni de pe dealurile din jurul Craiovei.

Personalitatea pluridimensională a doctorului Charles Laugier este foarte bine reliefată în următoarea descriere: „Nu numai domeniul higienii și al medicinei îl exploata competent ci toate domeniile activității omenești. Alături de istoric, dr. Laugier era istoric profund cunoscător, alături de literat, era literat desăvârșit, în fizică, în chimie, tăia dungi luminoase cu inteligența sa și vastele-i cunoștințe, ca ori și ce specialist. Tot astfel în politică și în problemele sociale, nu numai că putea să facă față împrejurărilor, dar știa să dea directive nouă, ca cel mai competent legiuitor”⁴⁶.

Pentru merite deosebite, în calitate de medic primar al județului Dolj, dr.-ul Laugier a fost decorat de regele Carol I, la data de 2 noiembrie 1913, cu *Ordinul Steaua României*, în grad de ofițer⁴⁷. Aceeași medalie i-a fost conferită și de către regele Ferdinand I, la 16 nov. 1922⁴⁸. O lună mai târziu, îi era acordat și *Ordinul Coroana României* în grad de comandor⁴⁹. De asemenea, a fost premiat cu distincția „Legiunea de onoare”, Medalia Jubiliară Carol I, Crucea Meritul Sanitar, toate aceste medalii împodobind pieptul său în ziua înmormântării, piept „în care bătuse o inimă de adevărat român” declara Gr. Bran (cunoscută fiind originea sa franceză)⁵⁰.

Ministrul Vasile Rădulescu afirma, cu ocazia înmormântării acestuia: „Generațiile viitoare îl vor găsi pretutindeni, în fiecare colț al acestei provincii, pentru că uriașa sa activitate a trecut de mult dincolo de granițele medicinei în domeniul larg al sociologiei legându-și de-apururi viața sa scurtă și trecătoare de viața vecinică a acestui oraș și a acestei provincii”⁵¹.

Conjugând informațiile existente, vedem cât de variate erau domeniile în care a activat dr.-ul Laugier, activitatea sa influențând, evident, viața culturală și medicală a orașului Craiova. În această deosebită operă nu a lucrat singur, ci a beneficiat de ajutorul intelectualilor adunați în jurul său, mare parte dintre aceștia fiindu-i colegi și prieteni încă din timpul liceului.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 57.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 66.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 55.

⁴⁷ M.O., nr. 195/30 noiembrie (13 decembrie) 1913, p. 8658.

⁴⁸ Idem, nr. 188/18 nov. 1922, p. 8789.

⁴⁹ Idem, nr. 204/17 dec. 1922, p. 9666.

⁵⁰ S.J.A.N. Dolj, Fond Studii, articole, monografii, dosar nr. 84, f. 63.

⁵¹ *Ibidem*, f. 54.

Bibliografie

- Anuarul Ateneului Român pe 1930*, București, 1931.
- „Arhivele Olteniei”, serie veche, an IX, nr. 51–52/1930.
- Cănciulescu, M., *Doctorul Charles Laugier, folclorist și educator sanitar*, în „Chipuri și momente din istoria educației sanitare”, extras, București, Editura Sanitară, 1964.
- Gherghe, Otilia, *Societatea „Prietenii Științei” permanență culturală de prestigiu în viața Olteniei (1915–1940)*, în „Oltenia: Studii și comunicări”, volumul XI, Arheologie și Istorie, Craiova, 1999.
- Ispas, Sabina, *Cultură orală și informație transculturală*, București, Editura Academiei Române, 2003.
- Laugier, Charles, *Sănătatea în Dolj. Monografie sanitară*, Craiova, 1910.
- Laugier, Charles, *Terapeutică empirică la noi și aiurea*, în „Arhivele Olteniei”, anul I, nr. 1, Craiova, 1922.
- Laugier, Charles, *Primul cuvânt*, în „Arhivele Olteniei”, anul I, nr. 1, Craiova, 1922.
- Laugier, Charles, *Minunea de la Olănești, văzută din Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, an. I, nr. 2–3, 1922.
- Laugier, Charles, *Băile Mehadia*, în „Arhivele Olteniei”, an. I, nr. 4–5, 1922.
- Laugier, Charles, *Amintiri despre N. Burlănescu-Alin*, în „Arhivele Olteniei”, anul II, nr. 6, Craiova, 1923.
- Laugier, Charles, *Pelagra în Oltenia*, în „Arhivele Olteniei”, anul II, nr. 10, Craiova, 1923.
- Laugier, Charles, *Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei*, Craiova, 1925.
- Laugier, Charles, *Igiena Craiovei: evoluția tuberculozei în „Arhivele Olteniei”*, anul V, nr. 28, Craiova, 1926.
- Michiduță, Adrian, *Charles Laugier medic și etnograf*, Craiova, Editura Aius, 2013.
- „Monitorul Oficial al României” numerele: 248/5 februarie 1905; 211/20 decembrie 1910 (2 ian. 1911); 197/1 (14) dec. 1915; 33/15 (28) mai 1913; 195/30 noiembrie (13 decembrie) 1913; 188/18 nov. 1922; 204/17 dec. 1922; 203 /11 decembrie 1923; 43/24 februarie 1925; 45/26 februarie 1925; 77/2 aprilie 1926; 281/16 decembrie 1926; 72/29 martie 1930.
- Nedelcea, Tudor, *Contribuția Revistei „Arhivele Olteniei” la păstrarea și valorificarea materialului documentar*, în „Oltenia. Studii și comunicări Istorie-Etnografie” vol. 4, Craiova, 1982.
- Olaru, Alexandru, *Răspândirea cunoștințelor medicale la Societatea „Prietenii Științei” din Craiova (1915–1939)*, în „Din tradițiile medicinei și ale educației sanitare” extras, București, Editura Medicală, 1978.
- Olaru, Alexandru, *Privire sintetică asupra vieții și operei doctorului Charles Laugier*, în „Retrospectivele medicale. Studii, note și documente”, extras, București, Editura Medicală, 1985.
- Petcu, Marian (coord.), *Istoria jurnalismului în România în date, enciclopedie cronologică*, București, Editura Polirom, 2012.
- Pop, Mihai, *Problemele și perspectivele folcloristicii noastre*, în „R.E.F. ”, anul I, nr. 1–2, 1956.
- Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, tom I *Catalog alfabetic 1820–1906*. Descriere bibliografică Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu și o introducere de Ioan Bianu, București, 1913.

- Sergescu, Petre, *Contribuții oltene la dezvoltarea științei în România*, în „Oltenia”, Craiova, 1943.
- Serviciul Județean al Arhivelor Naționale, Dolj, Fond Studii, articole, monografii, dosar nr. 84.
- Serviciul Județean al Arhivelor Naționale, Dolj, Fond M. Cănciulescu, pachetul XXVIII, dosar nr. 12.
- Stoenescu, Dem. D., *Din istoricul Societății „Prietenii Științei” – Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, 1, nr. 2–3, 1922.
- Ștefănescu, Ștefan (coord.), *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.